

Petr Bláha

PROVINCIONALISTOVY

NEPOCHYBNĚ POCHYBNÉ POCHYBNOSTI
NAD NEZPOCHYBNITELNOSTÍ
DEMOKRACIE

DAUPHIN

Kniha *Provincionalistovy nepochybně pochybné pochybnosti nad nezpochybnitelností demokracie* po formální i obsahové stránce navazuje na předcházející *Filosofii provincialismu*. Soustřeďuje se na rozličná hlediska, která mapují dějinnou podmíněnost takového společenského uspořádání, které bývá nazýváno demokracií. Ústřední tezí přitom je tvrzení, že demokracie odhaluje pravdu o člověku. Touto pravdou ovšem je tíhnutí člověka k zakrývání si povahy skutečnosti ideály. Právě takovýmto ideálem je idea demokracie, jejíž předstih před skutečností brání pochopení skutečnosti samotné. Proto demokratický systém ve své uskutečňované podobě přináší řadu principiálních rozporuplností. Tyto rozporuplnosti vyčerpávají potenciál lidského odhodlání, který by byl zapotřebí k odvrácení všech aktuálních hrozeb. Emancipační vývoj tak člověka západní civilizace přivádí na pokraj vyčerpání perspektiv. Situace bezradnosti, která je důsledkem přílišného přecenění touhy člověka po seberealizaci, může nabídnout pouze lpění na samoučelných stereotypech. Tím se demokracie stává sebeobránným zastíráním prosazující se totality, jejímž nosným principem je technokratizace společnosti.

Petr Bláha (nar. 1965)

Vystudoval filosofii a historii na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současnosti působí na Filosofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Publikoval řadu článků z oblasti filosofie dějin, politické filosofie a etiky. Knižně: *Proměny filosofického uvažování nad dějinami* (Ústí nad Labem 2003), *Filosofie provincialismu* (Polička 2007), *Zánik hřbitova uskutečněných utopií* (Ústí nad Labem 2007), *Odpor k lenosti a její přátelé – Filosofický průvodce nástrahami lenosti* (Ústí nad Labem 2010), *Zotročení svobodou – Filosofický pokus o genealogii moderního otroctví* (Ústí nad Labem 2010).

**Provincialistovy
nepochybně pochybné pochybnosti
nad nezpochybnitelností
demokracie**

Petr Bláha

PROVINCIONALISTOVY
NEPOCHYBNĚ POCHYBNÉ POCHYBNOSTI
NAD NEZPOCHYBNITELNOSTÍ
DEMOKRACIE

Dauphin
2012

Tato kniha se těší laskavé podpory Ministerstva
kultury České republiky

© Petr Bláha, 2012

Design © Radka Konvičková, 2012

© Dauphin, 2012

ISBN 978-80-7272-422-2

ISBN 978-80-7272-316-4 (pdf)

ISBN 978-80-7272-317-1 (e-pub)

*Sebevědomí a sebejistota současného pokolení,
jeho vyzdvihování nad zesnulé otce.
To je základní lež demokracie.*

Nikolaj Berďajev

I.

Zdalo by se, že každá pochybnost má někde vyhledovatelný počátek, od kterého lze vést souřadnice utvářejícího se názoru, není-li tomu ovšem tak, že se s potřebou o něčem pochybovat rodíme a pak jen sháníme přijatelný terén pro její zakotvení. Ať je tomu tak či onak, nevzpomíná si již na nejpůvodnější zdroj svého zaváhání, a tak nelze ani vyloučit, že se jako pochybovač narodil a teď s nelíčenou překvapeností žasne nad svou zapomnětlivostí, jejíž rozředění by možná vneslo do jeho myšlenek alespoň náznak vstřícnosti.

Protože se však jeho pochybnosti staly takřka souvislým komplexem, nezáleží příliš na tom, jakými cestami do nich vstoupíme. Díky zmíněné zapomnětlivosti jsme odkázáni na nahodile zvolený počátek, který jako zrnko provázaných souvislostí má spíše význam záminky, nastartovávající potřebu sdělovat pochybnosti. A že je o čem pochybovat, dokládá například televizní zpravodajství, jež svou povahou odráží cosi z typicky demokratické mentality. Sledujeme-li kaleidoskopicky se odvíjející děj zaznamenávaných událostí, jejich schematická stereotypičnost již sama o sobě vzbuzuje určité podezření, přičemž vrcholem zmatení je závěrečné ujištění, že teď již víme o všem podstatném, co se právě toho dne stalo. Takové tvrzení není jen marketingovým trikem, který má přitáhnout lačné oko diváka k obrazovce i příští den, ale je i velmi zákeřně nakombinovanou látkou, vpichující injekční pronikavostí zkldňující utvrzení v postupující letargii. Jak je možné, že teprve v podvečer, když již není příliš možností k to-

mu, něco závažněji ovlivnit, se člověk dozvídá, co podstatného se událo a co zmeškal, nalézal-li by v sobě odhodlání stávat se součástí takto vyhodnocovaného dění. Jak se může někomu přihodit, že o tom podstatném ví předem, takže se může stát jeho bezprostředním strůjcem?

Naštěstí je zpravodajské porozumění podstatnosti odhadnutelné, takže při troše předvídatosti lze vstoupit do jeho výměru a těšit se z protnutí osobně prožívaného života se zaznamenávanou důležitostí. Stačí pouze mít v sobě alespoň příměs mediálně atraktivní duchapřítomnosti, aby bylo možné připlést se do toho, co v sobě obnáší nádech senzačnosti nebo něco, co se může stát vhodnou součástí pravidelné dávky neštěstí. Uvážíme-li, jak vzniká dojem podstatnosti a jak zprostředkovatelskými filtry dochází až k utvrzujícímu zvěrohodnění ze strany diváka, zdá se, že jeho obrysy vytváří jakási rovnováha mezi odstrašující mírou tragičnosti a přívětivějším doprovodem přitažlivosti. Divák má mít zřejmě pocit, že i bez jeho účasti se v prostředí jeho života odehrává cosi podstatného a zároveň nesmí být frustrován, že na informaci o tomto podstatném musí čekat až do doby zpracovaného zpravodajství. Ono podstatné rozehrává optimální směsici pocitů, přičemž míra štěstí, že se člověk neocitl v nějaké nepříjemnosti, zdárně kompenzuje případný stesk nad neschopností se k něčemu, co je hodno zaznamenání, přiblížit. Důležité je uchování naděje, že není všem dnům konec a že lze zvýšeným úsilím dosáhnout pravděpodobného zájmu sdělovacích záměrů.

Pravidelná prezentace podstatného tedy vytváří jakousi fiktivně fungující symbiózu mezi

omezeností lidských možností a potřebou vstřebávat i to, co se nachází za limity této omezenosti. Výrazová rozporuplnost tohoto obsahu přitom zachovává přiměřenou možnost identifikace, oslabující příliš jednostrannou lítost nad zmeškáváním toho nejdůležitějšího. Přenos podstatného nesmí zveličovat lidskou malost, naopak se vši šetrností ji má obalovat zdáním žádané vševedoucnosti, která se otevírá konzumaci nezpochybnitelného komplexu všeho podstatného. Televizní zpravodajství se tak stává všudypřítomným okem, jemuž se daří přesvědčivě probouzet uklidňující zdání bezpečné všudypřítomnosti, která zůstává vždy pokorně za dveřmi, chce-li si konzument svou nenápadností uchovávat své soukromí. Přestože se takový člověk musí smířit s tím, že do jeho života nic podstatného nevstupuje, psychologicky zvládnutá dvojnáčetnost podstatného dokáže způsobovat přijatelnost tohoto smíření, jež se dokonce překládá do uspokojení ze soukromé realizace práva na informace. Snadno pak může projít bez zpochybňujícího povšimnutí zarážející nátlak, který umocňuje podléhání tomuto právu do rozlohy manipulativně absurdní kampaně. Fiktivně živená podstatnost posiluje význam informačních závislostí, neboť mediálním tlakem izolovaný jedinec se podvědomě brání vstupem do konformního sdílení zprostředkovaných obsahů. Jeho cena pak stoupá s tím, jak intenzivně se nechá formovat vnějším tlakem a do jaké míry dokáže sehrávat vyhledávanou roli vděčného a zasvěceného komentátora podstatných událostí. Proto se součástí propagandistické kampaně může stát heslo „informační náskok“, jehož lze dosáhnout, vyhoví-li se nárokům zpro-

středkovatelského servisu. V tomto mechanismu několikanásobného zprostředkování se rozdíl mezi podstatným a nepodstatným přestává jevit jako něco, co by mohlo nepodstatnost jakkoliv degradovat. Naopak její všednost je ochotně zabydlovaným prostorem, který nabízí komfortně zajišťovaný předpoklad osobnostně distancovaných debat nad rozmary podstatného.

Co je tedy vnitřní náplní ideálu objektivního zpravodajství, jehož deklarace je ochrannou vrstvou, legitimizující jeho přijatelnost? Nejvýraznějším předpokladem takto ideologizované objektivní je zřejmé zájmové přizpůsobování potřebě osmyslňovat průběžně banalizovanou všednost zprostředkovanou možností sdílet události, které kompenzují znicotnění údělu člověka. Zdánlivě tak dochází k tomu, že není znásilňován, ale naopak nárok na objektivitu vyhovuje tomu, čeho si žádá. Skýtá mu totiž dostatek obsahů k ospravedlnění ztráty citlivosti pro bezprostřední rozsah jeho působnosti, jenž odkrývá v dostatečné míře tolik riskantní iniciativnosti, že je přijatelné, najde-li se snadno důvod pro marginalizaci jeho významu. Důsledkem atraktivní fiktivní objektivní je tedy to, co lze nazvat pokrytectvím a převráčkou, což jsou jedny z ústředních vlastností demokratické mentality. Televiznímu zpravodajství pak lze rozumět jako ochránci těchto úschoven, v nichž se člověk zbavuje pronásledování požadavky investovat své životní úsilí do nevyzpytatelných podob bezprostřednosti. Nazveme-li zločinností to, co v takto upadlém smyslu nastavuje výpomocnou zdviž z přílišné pohlcenosti znepodstatněnými životními okolnostmi a co díky určitým záhybům lidského charakteru adekvátně

reaguje na jistý typ poptávky, je lež zpravodajství symbolickým vyjádřením zločinnosti. Ta se v plnosti objevuje v absurdní ambici zpravodajského servisu dosáhnout takového stupně aktuálnosti, že expanduje do permanentního provozu, do něhož člověk může kdykoliv vstoupit pro další přísun osobnostně odcizených informací o tom, co ve své podstatnosti hýbe momentálně světem. Absurdita těchto ambicí ovšem naráží na mírné znevážení prostoru, který z izolace zachraňovaný trosečník nutně potřebuje ke sdílení vstřebaných informací. Je však zjevné, že absolutistická utopie lidí, přilepených k obrazovkám, jejichž prostřednictvím se do jejich útroby vpaluje podstatnost světských událostí, nepovede k prozření, třebaže je doba sdílení ohrožována promeškáváním dalších důležitostí. Pocit zneklidnění z dočasného odpoutání se od zdroje objektivizované důležitosti totiž ještě více posiluje charakterové závislosti a snižuje vnímavost ke složkám osobnosti, z nichž by mohla vzejít nebezpečná pochybnost. Navíc technologický vývoj nabízí souběžně demokracii jako další významné požehnání důmyslné nástroje k minimalizaci informačních ztrát. Demokraticky zvnějšněné znetvoření člověka tak favorizuje určitý typ šikovnosti, která uniformující nesmyslnost informačního náskoku udržuje v pásmu záviděníhodné věrohodnosti.

Fiktivní podoba podstatné skutečnosti vytváří úspěšně utajovanou zločinnost, která tím, že stvrzuje lidskou potřebu chovat se odcizeně a tudíž v jistém smyslu nelidsky, nepřekračuje právní rámec demokratického konsenzu, jenž legitimizuje právo rozhodnout se v souladu s tím, co se chce. Avšak k tomu, abychom postřehli zálud-

nost rozdílu mezi individuálním zázemím chtění a jeho zespolečenšťovanými metamorfózami, je zapotřebí podnikat širěji pojímané sondy do samotných předpokladů důsledků samolibého sebevzhlížení.

II.

V jakém smyslu se expandující lež může stát pravdou o člověku? Přenositelné zpravodajství, které se zoufale plahočí za objektivitou, je pouze jedním z poměrně snadno zpozorovatelných vrcholů děsivé sebejistoty, jež se proměňuje v tragickou výpověď o povaze člověka. Lež demokracie je zároveň pravdou o lidském zoufalství, propadajícím podivné hře na přílnavost k tomu, co vyhovuje převažujícímu chtění. Vítězné chtění, jehož ikonou je nárůst sebevědomí, který je však spíše bezohlednou potřebou konformních tlaků, inklinuje svými samopohyby k uklidňujícím pojmům. V nich vytváří posvátný prostor, z něhož se odčerpávají soukromé identifikace s něčím, co je třeba rezolutně bránit. Pouze vnější opora totiž může posloužit zdivočelému sebevědomí, aby zdárně prodlužovalo zdání své suverenity v zaklíněnosti obecně vyznávanou nemocí, která díky víře ve správnost konsenzu přestává nemocí být. Imperativ zdravého sebevědomí se smršťuje na represivní potlačování nejistot a pochybností, v nichž se spatřuje diskvalifikační podléhání přežitkům. Proto tento imperativ uvádí člověka do stavu bezkonfliktního zpovrchnění, jehož výrazným doprovodným efektem je sdílené přešlapování ve vyzkoušených stereotypech jako pojistce proti příliš dalekosáhlým komplikacím.

Demokracie je jistě rozpoznatelnou formací společenského uspořádání, jehož parametry lze definovat a odlišit od jiných podob organizované společenskosti. Úvahám, které se s nelíčenou jistotou pohybují ve specifikaci různých forem

společnosti, však hrozí, že uvíznou kdesi před branami, které teprve mohou zpřístupnit dosaženější vhléd do krystalizace lidské mentality. Formalizace zřejmých odlišností dokonce může vést k účelovému zakrývání procesu, v němž se nepozorovaně se stále příznačnější necitlivostí zaměňuje fikce za skutečnost a lež za pravdu. Stmelující zápas o udržení formalizací definovaného rámce tak odvádí od přítěže minulosti, která podléhá zkreslující selekci, aby neprozrazovala míru ukvapenosti, s níž se neodmyslitelně směřuje kamsi do prázdna. Oproštěno od své formalizující vyzývanosti se slovo demokracie používá jako náplast na výslednou chatrnost, kterou lze mobilizovat pouze negativně se vymezujícími apely. Teprve setrvalost v úspěšně odolávající pohotovosti činí z dneška počátek tradice, v níž se v předstihu převrací vše, co na sobě nese podobu přežilé zesnulosti.

Nesmí-li pochybnost překážet v rozletu práva na sebevědomé uplatnění, pak se oslava dneška stává cíleným propadem, vhodným pro stejně sebevědomé zneuctění zítřkem. Tím se pochybnost vrací jako nedílná součást preferovaného sebevědomí, které svou uniformní vyzývaností samo vytváří prostor pro budoucí popření svých výkonů. Vývoj směřuje neomylně kupředu, je však tím jediným, u čeho se neomylnost snese, protože seberealizace sebevědomě ukotvené výjimečnosti se potřebuje vyzdvihovat nad omezeností svých předchůdců. Je to právě tato logika přetlaku, která zesiluje samoučel výsledného úsilí, jež vyhodnocuje příležitosti bez ohledu na konformní diktát uplatnitelnosti. Tím sebevědomí opět potvrzuje svou omezenost, čímž ovšem zároveň

stvrzuje neochotné obětování se blíže nepostihnutelným zátarasům vývoje.

Určitá účelovost ve vztahu k předkům se nevyčerpává jenom zjištěným vděkem za jejich zdánlivě překonatelnou omezenost. Vychází plně najevo i ve vztahu mezi nejbližšími generacemi, v němž se nejočividněji prosazuje ztráta toho, co by bylo možné nazvat mírou adekvátního posuzování. Přes prodlužování lidského věku se přeceňováním efektivity snižuje skutečný životní prostor, v němž lze svést rozhodující bitvu o perspektivu seberealizace. Produktivní věk je stále úsporněji stlačován tak, aby sebevědomí co nejstřemhlavěji vletělo do konformního rámce zpovrchnění a v něm se etablovalo do obtížně problematizovatelných postojů. Vynucená tendenčnost těchto pohybů ovšem zároveň zesiluje rozsah vznikající omezenosti, jež se projevuje neadaptabilní flexibilitou vůči nárokům nastupující generace. Demokratická pokleslost umožňuje vyčerpání permanentním neklidem, jenž je násoben strachem z definitivního projevu ztráty užitečnosti pro tendenční provoz systému. Tím se stárnoucí generace sama ještě za svého života dopouští křečovitých ústupků, které jsou nezbytné pro zachování alespoň části bývalé prestiže, od jejíhož vydobytí se odvíjelo takřka veškeré rozumění sebevědomé dravosti.

Neotřesitelný kánon soutěživosti znovu vhání do nástrah rekvalifikačních prostopášností, jimiž se přikrmuje počínající ztráta respektu. Tím se rozpohybovává to poslední, co mohlo ještě mírnit kyvadlový pohyb vývoje, jemuž se zadržává záchranná brzda k úniku. Zpovrchněné sebevědomí, vydobývajíc si své omezené místo na slunci,

vytváří bezděčně svět, v němž se ve své fingované nezávislosti obejde bez přesahů do zmrtnované minulosti, která slouží pouze k měření osamostatňujícího úprku. Odcházející generace tak s podivnou přítěží pozdě zaznamenané naivity rozpoznává tíhu svého omylu v okamžiku, kdy jakákoliv zmínka o jeho obrysech je definitivně znevěrohodněna nedostatkem sil na prokázání konkurenceschopnosti s nastupujícím dynamismem.

Těžko říct, která lež demokracie je tou základní, od níž se odvíjejí všechny ostatní. Lež je totiž něčím, co zakrývá pravdu, a je-li zakrývání pravdy vtisknuto do tváře sebevědomí, které si nepřipouští nic záluďného, stává se lež problémem, chápeme-li pod její vrstevnatostí intenci zřejmého úmyslu. Není-li významnou součástí povahy člověka zakrývat cosi původního, pak současná převaha sebevědomé prázdnoty musí být výslednicí velmi postupné kumulace drobných úskoků, jejichž chytlavost přibližovala člověka ke stále zkomolenější benevolenci vůči sobě samému. Tato benevolence se uchycovala o to snadněji, o co větší imperativní zátěž byla podporována. Individualizovaná podoba sebekázně pak pozvolna otupovala citlivost pro širší kontext uvědomování si lidské situace, čímž se velmi vhodně doplňovala vzrůstající prázdnota s pocitem individuálního vzrůstu. Prosazující se komplex sice zanechával ještě znatelné stopy, ty však přestávaly vést k dosažnějšímu sebepochopení, jež by pádněji rozumělo paradoxům, zpřístupňovaným již pouze bezobsažnými bonmoty, jakým je například tvrzení, že demokracie je nejlepší ze všech špatných společenských formací. Cynická ambice falešně

skromnosti se tak podivně snoubí s takřka absurdní ambicí schopnosti rozhodovat o menším zlu tam, kde se kritériem pro rozhodování stává všeprostupující zlo. Demokratické sebevědomí alibisticky upozaduje splet důsledků předpokladů, ze kterých čerpá svou sebejistotu, aby před sebou valilo pokud možno nejméně omezující kvádr, z něhož se v pravidelných úderech vyteřává motivační odhodlání pokračovat v rozkladu s hrdostí utvrzované správnosti.

Sebepřesvědčující schopnost udržovat se těsně nad odhalovanou propastí postupujícího zla proklamací o nejúspěšněji možné minimalizaci tohoto zla pouze legitimizuje oprávněnost spoléhání na vyprazdňované sebevědomí, jež není schopno postřehnout, že fingované úsilí o pokračování v cestě toho nejméně špatného již dávno žádnou cestou není. Naopak vytěšňované zlo se vpouští s každou novou potřebou si zdogmatizované sebeujištění zopakovat jako terapeutický výcvik proti pochybnostem, jimiž se ještě prokousávají zbylé relikty přičetnosti. Nechá-li se rozpustit soustředěnější představa o dobru, dohání se již jenom stín jakéhosi přízraku, jenž není nazýván pravým jménem, aby nebyla příliš předčasně vyvolávána panika. Zředování možnosti prohlédnout až k pozadí zakrývané skutečnosti však zbaňuje osvěžující náplň výkřiku jejího apelativního významu. Výkřiky podobného druhu budou stále častěji diagnostikovány jako nedostatek vůle k pozitivnímu myšlení.

III.

K vnitřní rozporuplnosti demokracie patří napětí mezi zaměřeností k ideálu a samotnou povahou člověka, k níž ovšem tato zaměřenost neodbytně náleží. Ve svých ideálech má totiž tendenci unikat skutečnosti svého charakteru, čímž však svým úsilím může vydatně přispívat nejen ke zhoršování podmínek rozvoje svých charakterových dispozic, ale také k postupnému zatemňování své vlastní povahy. Je-li demokracie lží, pak zejména ve smyslu právě těchto spletitých okolností, jejichž rozplétáním se ukazuje, že realizace toho, co lze nazvat demokracií, se s průběhem opakovaného úsilí o její dosažení vzdaluje své uplatnitelnosti. Tím se ideál stále více vyprazdňuje, což vede ke zvyšujícímu se náporu, a v důsledku ke stále větší nepřehlednosti, která záměrně brání v možnosti přiznat si zapeklitost toho, co se již pouze tendenčně zjednodušuje, aby alespoň demonstračně problém ulevila celkovému rozkladu člověka.

I tak je ovšem zjevné, že o momentálním stavu lze stěží prohlásit, že neodpovídá lidské přirozenosti. Pokud bychom totiž došli k závěru, že společenská forma dostoupila k jistému stupni definovatelného odcizení přirozeným vkladům člověka, přitakali bychom ideologii, snažící se tuto disproporci nějakým způsobem řešit. Pak se vykonstruovaný pojem přirozenosti člověka postaví proti převládající skutečnosti a získá odstrašující či z jiné perspektivy mobilizující ideál, jenž v lidské nouzi vyhloubí další dimenze odhodlání, které zintenzivní stupeň zmatení. Ohledávání parametrů lidské přirozenosti je vždy velmi ris-

kantním počínáním, které do sebe velmi snadno vstřebává rozličné příznaky lidské nespokojenosti, jež jsou nevhodnějším konstrukčním materiálem k ustanovování ideologizujících zkratek. V nich se lidská bytost může dočasně přibližovat k představě o svém lepším životním pořízení. Takový proces však obchází obtíže, jak z upadlosti, jež je vlastním důvodem úniku do představ o lepší skutečnosti, vytvářet kvalitativně uskutečnitelnou optimalizaci. Logicky v závislosti na míře upadlosti, jež je výrazem vývojově násobeného zneprístupňování skutečnosti povahy člověka, je každý únikový ideál násobením těchto tendencí, takže získávané rozšíření skutečnosti může pouze dotvrzovat bezvýchodnost frustrace. Ta bude stále ochotněji slevovat ze svých pojistek, které o to snadněji nabydou povahu dogmatických předsudků.

Dogmatické tvrzení, že demokracie přes všechny své provozní obtíže je nejlepším uspořádáním organizované společnosti ve srovnání s historicky známými alternativami, zastírá svou ubezpečovací strategií krajně reduktivní rozměr hodnoty lepšího, která má prvořadě legitimizovat lidskou závislost na pokrokářských vymoženostech. Pronikneme-li tímto zjednodušením a začneme-li problematizovat právě tuto závislost jako jeden ze základních pilířů znečišťování povahy člověka, pak potřeba ztotožňování s neoptimálnější podobou organizace společnosti může poodhalit své tragické zátěže. Obnáší v sobě totiž jakousi nadlehčovací oporu, jež udržuje povědomí o únikové naději, čímž se možnosti sebehodnocení člověka uzavírají do rozkošatělé iluze, která možná odpovídá dege-

nerativním možností rozvoje lidské přirozenosti a kterou lze v rámci tohoto pochopení nazývat lží.

Zamyslíme-li se nad tím, co vytváří obsah reduktivní představy o lepším, pak jedním z podstatných prvků je přesvědčení o správnosti toho, že o společenském dění mohou rozhodovat všichni zúčastnění. Představa o demokracii tak předsudečně do svých základů přijímá dějinný emancipační pohyb, v jehož progresivním vleku napomáhá zastírat cosi významného z povahy člověka, co v zesamozřejmění předsudku zůstává neproblematicky uloženo v tabuizovaných prostorech, ohrožujících samotný princip vyznávaného přeludu. Pokud do těchto tabuizovaných prostorů potají pronikneme, rozevře se množství otázek, které teprve mohou napomoci v odhalování zjevné patologické křehkosti strachem protěžovaných zjednodušení, která člověku, zesláblému z emancipačních zápasů, nabízejí právo na uplatňování sebevědomých nároků jako odměnu za jeho dějinný vklad. Jaké jsou však vstupní motivace tohoto tlaku a jaké důvody svedly člověka na cestu emancipačního vzdoru? Důležitou okolností těchto proměn byla redukce vnímání života do jednodimenzionální rozlohy možností sebeuplatnění, čímž byl zpochybněn hierarchizovaný společenský model, jenž odpovídal mimo jiné cítené potřebě řádu vzhledem k nevyzpytatelným rozmarům lidské svévole. Organizovaná společnost tu není od toho, aby podléhala těmto rozmarům, ale má garantovat určitý prostor, v němž se jednotlivé životy mohou rozvíjet ve svých pravidelných rytmech se stlačenými ambicemi na sebebrosazování.

Zakládá-li se lež demokracie na určité zbytnělosti sebevědomí a sebejistoty, pak ovšem sama genealogie tohoto sebevědomí ve své kompletnosti může skýtat závažnou pravdu o člověku. Možnost zpochybnění staticky uspořádaného hierarchického společenského modelu se zřejmě odvíjela od houstnoucí disproporce, nevyhovující zcela předpokládanému obrazu o člověku jako slabé bytosti. V jistém okamžiku muselo začít být příliš nápadné, že tato zobecněná představa o člověku neodpovídá mocenské konstelaci, která v mnohém umožňovala vysledovat uzurpaci mocenských pozic, neúměrně protěžovaných vzhledem k obecnému zpochybňujícímu schématu o možnostech člověka. Tato nerovnováha vyvolávala podezření o to více, o co více docházelo ke zneužívání těchto pozic, ačkoliv to samo o sobě mohlo dotvrzovat představu o lidské slabosti a omylnosti. Schopnost uvědomovat si selhávání na mocensky protěžovaných postech ovšem zvyrazňovala rozběh mechanismu srovnávání, který začal zvyšovat atraktivitu odhodlání čelit vlastní iniciativností zjevným společenským přehmatům. U zrodu nárůstu tohoto sebevědomí lze tedy shledat rozběh obecně sdílených pochybností o lidském charakteru s potřebou hierarchizovat společnost, která začala působit provokativně až na určité úrovni počínající ztráty přehlednosti. Provizornost sebevědomých projevů se zatím omezovala pouze na jednotlivě izolované projevy vrchnostenské arogance a zachovávala střídmost v celkových očekáváních, nicméně rozšiřující se povědomí o prosazení některých iniciativ přinášelo do smířlivého sebepochopení lidské povahy rušící vlivy, překračující omezený rá-

dius pro uplatnitelnost potřeb člověka. Počínající představy o spravedlnosti tak postupně rozleptávaly tradiční uzavřenost, odpovídající limitovaným a obecně přijímaným schopnostem.

Precedentní politicky systémové změny se svým zdáním bezprostředně zaznamatelného úspěchu šířily potřebu zaangažovat se do úsilí o optimalizaci společenských podmínek, čímž se uvolňovalo napětí mezi idealizovanou představou a skutečností. Dynamika houstnoucích projevů niterného neklidu pak přivodila zvláštní a při genealogickém sledování vývoje demokratického sebevědomí nepřehlédnutelnou zkušenost určité bezradnosti z toho, když se závislost na ideologizovaném předstihu protlačovala do politickými změnami rozvolněné nabídky uskutečnitelných možností. Opouštění střídmosti v očekáváních, jež dosud integrovalo rozbouřenou masu individualizovaných ambicí, bylo v rozhodujících dějinných okamžicích vystaveno poznání radikálně odlišných cest k uskutečňování sdíleného ideálu. Nově konstituovaná skutečnost proto způsobovala ohromný frustrační potenciál, který již nebylo možné utlumovat návratem k odbytým střízlivým poměrům. Sebepochopení člověka se neustále setrvaleji ocitalo v permanentní vykloněnosti z prožívané skutečnosti, která většinově nepředstavovala právě pro svou rozkmitanost v důsledku náporu politických změn důvod ke smíření. To, že taková skutečnost vždy poskytovala v konfrontaci s neuspokojenými ambicemi příměs neodolatelné nespokojenosti, jenom provokovalo ke vstupu do dalších etap vývoje sebevědomí. Neúspěch v zápase o prosazení jednotlivých konkrétních uskutečnitelnosti ideálu vedl totiž k novému

procesu integrace lidských frustrací do uschopňujícího ideálu, který kompenzoval vyhodnocování průtržového okamžiku jako dalšího projevu pokračující dějinné nespravedlnosti. Tento posun v obrysech skutečnosti nebyl však jen pobídkou k dalšímu zdynamizování prožitkového zázemí, ale v případě parametrů společenské skutečnosti, které byly vytvářeny jejich úspěšně etablovanými organizátory, se s podobnou významností objevoval paralyzující efekt obav z náhle se rozevřeného propastného vlivu na přizpůsobování skutečnosti něčemu, co ve fázi vzrůstajícího se vzdoru bylo chápáno pouze negativně. Nezbytnost pokračovat v nastalém rozpochybování si vynucovala provizorní řešení, která s rozličnou mírou odhadnutelnosti vytahovala z člověka něco, co ho usvědčovalo z improvizální nepřipravenosti. Vývoj emancipačního úsilí je přeplněn pouhým reagováním překvapovaného člověka, jenž, neschoopen přelézat zátarasu na únikových cestách zpět, ustupuje před nečekanými požadavky bezprostředního dějinného momentu. Sebevědomí se tak dostává do kolize s vyrovnanějšími možnostmi zpřístupňování lidské povahy.

IV.

Je-li dosud užívaným výrazem sebevědomí myšlen nárůst odhodlání angažovat se v procesu přizpůsobování společenské skutečnosti představám člověka, jejichž podoba přestává být viditelněji problematizována jeho střízlivým sebepochopením, pak důsledkem takto chápaného sebevědomí je společenský rozvrat. Jeho permanentním činitelem je disproporce mezi úspěšnými a neúspěšnými v jejich závislosti na nadsazeném úsilí, přičemž tato disproporce vytváří takřka vzájemně nesdělitelné podoby frustrace. Jednou polohou je moment překvapení z otevírající se skutečnosti, která paralyzuje náhle skýtající příležitosti k uskutečnění ideálu, jehož provedení je vždy poněkud odlišné od dominantních prvků představy, a druhou je neúspěch většiny těch, kteří jsou v konkurenčním zápase s regulujícími možnostmi uskutečnitelnosti zaháněni do stažení svých ideálů z pásma reálného střetu. Tento ústup však zároveň i nadále mobilizuje momentální neuspokojenost, která je důsledkem již trvalého vyhnání z jakési pomyslné počáteční smířenosti. Mobilizační hrozba tak napomáhá atmosféře potřebné nejistoty, která navrací prosazující se bezradnosti obsah jejího úsilí v konstrukci ideologických opevnění proti radikálněji se projevující frustraci. Tím je dočasně přemožen vlastní důvod bezradnosti, jehož naléhavost tak nemusí být aktuálně řešena, čímž se společenská situace nevyhnutelně zablokovává do hlídání vydobývaných pozic.

Emancipační vývoj demokratického sebevědomí se smrskává na požadavek práva ovlivňovat

veřejnou sféru, který úměrně odpovídá ztrátě citlivosti v posuzování možností člověka. Hledání politického kompromisu mezi nemožností prosazovat sdílený ideál všemi a frustrací z důsledků neuspokojenosti stojí v základu strategie demokratického kalkulu, jenž se zdá být východiskem pro dosažení snesitelné míry společenského přetlaku. Historicky významným předělem jsou důsledky ohrožované měšťanské bezradnosti, která na ochranu svých provizorně rozbíhaných seberealizací konstruuje principy demokratické ideologie, v níž využívá dosud nepřehledně se usazující revoluční proměny. Rozvrácení překonávané hierarchie je nahrazováno individualizovanými nároky sebevědomého sebepřesvědčování, které doprovází počáteční bezradnost nově se ukazujícími možnostmi. Limitovaná vrstva vyvolenců ve své obtížně zvládnutelné konfrontaci s takto se ukazujícími perspektivami musí navíc čelit sílícímu uvědomování dějinného podvodu těmi, kteří jsou pod záminkou vysvobození z jednoho společenského mechanismu zachycováni do řetězců nového mechanismu. Zobecňující ideologie má od těchto konkrétně se zjevujících obtíží odvádět pozornost poukazy na přístupnost využitelnosti nových příležitostí, jakkoliv jejich zpřístupnění odpovídá pouze určitému typu lidské odhodlanosti. Nové příležitosti se kontrastně s formulovanou ideologií stávají preferenčními bonusy pro takové projevy lidského charakteru, které odpovídají dosažitelnosti úspěchu.

Ideologizující abstrakce lidské přirozenosti jako předpokladu uplatnitelných nároků na práva, která z ní lze odvodit, nestačí na legitimizaci odstředivých společenských tendencí, jejichž zdán-

livá spravedlnost je hájena apelem na obecně přístupnou cestu k úspěchu. Skutečnost, ovládána stále pronikavěji předsudkem jakéhosi práva na seberealizaci, jež je důsledkem přehodnocení váhy člověka a zároveň reakcí na ostrost vzbuzených existenciálních úzkostí, však zjevně neodpovídá utišujícím deklaracím, které neodvádějí pozornost ani tak od reálných napětí jako od komplexnějšího sebepochopení lidské povahy. Idea demokracie tedy přichází na pomoc těmto neúměrnostem, aby zachovala dynamizující tvar lidské bezradnosti, rozptylující se ovšem dostatečně atraktivními mocenskými uspokojeními. Vedle abstraktní deklarace dosazuje do společenského dění výpomocné politické konstrukce, jimiž vzbuzuje zdání důležitosti každého člověka. Tento moment se dostavuje právě včas, aby lidskou bytost, deklasovanou závislostmi na svých představách o něčem lepším, než je to, co je zažíváno jako bezprostřední skutečnost, zachránil v jejím sebeodcizujícím propadu a dal tomuto vývoji opěrný náznak zvýznamnění. Člověk se ve své poráženecké frustraci dozvídá, že záleží na tom, co chce, jenže se to dozvídá v okamžiku určité vynucenosti, kdy respekt k tomu, co se chce, využívá snadné manipulovatelnosti lidského chtění. Ve svém reduktivním rozhledu již člověk stěžím může chtít něco jiného než to, co je mu nadiktováno, aby chtěl. Tím se celkem jednoduše daří politizovat zájem člověka, odvíjející se od zbytnělého sebevědomí, jemuž je zaručována ovlivnitelnost poměrů, z nichž byl nejprve silově vyháněn, aniž by se příliš otrásl charakterem poměrů samotných.

Ti, kdo ovládli prostor nových příležitostí, si totiž poměrně brzy uvědomují, že užitečnost

mobilizačního potenciálu frustrující nespokojenosti jako motivační pobídky, oslabující poněkud propastnost jejich bezradnosti, má nevyhnutelně své meze. Jejich obrysy souvisejí se sebeujišťovací potřebou získávat podpůrný vliv na společensky deklasované, kteří se vhodnou zajišťovací strategií ve své dezorientovanosti mohou stát konzumenty produktů bezradnosti vyvolených. Tvoří se tedy průniky možné symbiózy, která je významným předpokladem demokratické mentality. Na jedné straně bezradnost úspěšně se prosazujících, kteří své zápolení s překvapivě naléhavými příležitostmi zaplňují provizorními akcemi, jimiž dokládají především před ostatními oprávněnost své dějinné vyvolenosti. Na druhé straně potlačené závislosti na ideálech, které definitivně uvězní ve společenských determinacích ve svém boji o prosazení prostoru pro realizaci svého chtění. Konkurenční produkce se tak zhošťuje zkrášlování provizoria pro upokojení mocensky ujařmovaných ambicí, přičemž zvýznamňování ujařmených, které nastává politizací, získává na svou stranu jejich přílnavost k nabízeným podobám proměnlivě odměřované spokojenosti. Industriálně znehodnocovaná společnost produkuje samoučelné cíle jako věrný následek zhroucení, které vneslo příležitosti pro zobecněné dobývání společenské prestiže. Postupně se připravuje exploze, v níž se již nebude třeba obávat práva většiny. Naopak většina jako výsledek průniku vzájemně se podporujících podbíživostí se ocitne v nejprotěžovnějším pásmu zájmu, protože právě jejím prostřednictvím se zdání demokracie využije pro rozhodující totalizaci společnosti.

Dotýkáme-li se z různých hledisek toho, jak lež demokracie protíná souběžně se ozvučující pravdu o člověku, pak nyní dospíváme k jednomu z nejpozoruhodnějších paradoxů moderní demokracie. Přestože bývá ve zpolitizovaném předivě uvažování o různých podobách společenského uspořádání považována za účinnou hráz despociím a totalitám, prokazatelně vyhovuje takovým přirozeným sklonům člověka, které vymezováním se vůči proklamovaným totalitním podmínkám pod rouškou ideologizovaného zdání opaku příčinlivě pracují na společenské totalitě, o jejíž bližší charakteristiku se ještě budeme pokoušet. Zde zatím můžeme sledovat náznaky geneze, jež vysvětluje převahu výsledného mechanismu, který z většinového názoru činí garanci oprávněné platnosti. Důležitost veřejného mínění, legitimizující různé sociologicky odvodněné průzkumy, účinně rozděljuje již obtížně zpochybnitelnou významnost individualizované představy o optimalizaci společenských parametrů na rozhodující a potlačenou politickou vůli, reprezentovanou politickými specialisty.

Podobně jako se bezradnost progresivních revolucionářů postupně přetransformovala v sofistikovaný princip podbízivosti, jenž nerovnoměrnost uspokojování absolutizovaných mocenských ambicí nařezává zdáním obecné prospěšnosti, tak politická reprezentace úspěšně aplikuje stejný princip podbízivosti ve svém samoučelném redukování vážnosti na hru, jejíž zdánlivá vážnost se diskreditací rozměru hry snadno zbavuje podezření. Dezorientace uniformity veřejného mínění, v němž většinovost rozhoduje o individualizovaných zpřístupňováních úspěchu, je

utvrzována v důležitosti jejího fatálního omezení. Ztráta zájmu toto omezení nějak prosvětlovat zřejmě souvisí s povědomím o křehkosti iluze, která je budována na paradoxních podstavcích demokratického ideálu. Tato upevňovaná lež je však zároveň pravdou o člověku, jehož přirozené sklony se snadno otevírají vstřícnosti vůči vnějšně působícím atraktivitám, které umožňují efektivní rozměňování depresivních úvah nad smyslem bezvýznamnosti údělu. Život jako dynamický pohyb, vyjadřovaný až do ohlušení sloganem, že život je změna, odkrývá tragické prohlubně lidské sebedestruktivity, o jejíž nástrahách se v dřívějších připomínáních lidské slabosti zřejmě ještě vědělo dost na to, aby se mohlo v lidské příchyllosti objevovat přitakávání střízlivě posuzovaným projevům spokojenosti. Demokratický ideál pohřbívá citlivost vůči těmto nástrahám, a to s tím větším odhodláním, s jakým brání zdánlivé civilizační výdobytky, které ovšem v zázemí politizujících vyšinutí způsobují nejvlastnější potvrzování náchylnosti člověka podřizovat se vnějším diktátům. Totalizace společnosti tak dokládá nepříjemnou, a proto až do průkazného odhalení zastíranou pravdu o ztrátě svéprávnosti, k níž ovšem člověk nikdy neměl příliš daleko. V tomto smyslu je demokratický ideál adekvátním náležením souběhu potřeby vytvářet lži pro snazší snesitelnost pravdy o člověku.

V.

Obsah pojmu demokracie určuje v moderní době dějinná podmíněnost emancipačního procesu, rozšiřující uplatnitelnost sebevědomého nároku na spektrum seberealizačních možností, které odpovídají determinovanému vývoji. Demokracie se tak spíše stává označením těchto novodobých sociálních pohybů včetně dějinně bezprecedentních proměn, jejichž prostřednictvím se do lidské zkušenosti nabaluje složité balancování na hraně nutného retušování prohlubujících se nejistot. Se zpochybňováním jistě problematických garancí se průběh ocitá v mnohem příkřejším předivu střetávajících ambicí, jejichž neochota reflektovat vynaložené úsilí vytváří přetlaky sebepřesvědčujících iluzí, zakrývaných abstraktním pojmoslovím. Pojem demokracie tak mnohem spíše slouží legitimizaci vnitřně rozporuplného procesu, než aby odpovídal výstižnému principiálnímu ukotvení. Je součástí ideologické fikce, nepřipouštějící si váhu rozkladných rozporů, které neodkladně směřují k opaku deklarovaného stavu.

Vydáme-li se po stopách těchto nepadno připouštěných obtíží, potvrzovaných ovšem běžným jednáním těch, kteří se s používaným pojmem demokracie identifikují, nelze opominout podstatný prvek emancipačního úsilí, jímž je rozvolňování prostoru pro realizaci technologicky orientovaných projekcí. Lidská vynalézavost, vycházející z přirozené zvědavosti, se v určitém okamžiku stává nejpohodlněji opracovávaným využitím nabízených příležitostí. Protože zvědavost člověka souvisí s poněkud jiným rozmě-

rem nespokojenosti, než je ten, který se rozhošťuje v důsledku frustrací, jež jsou způsobovány společenským děním, nabízí pomocnou ruku pro řešení bezradnosti prosazujících se ideálů. Vynalézavost také umožňuje protnout nelehkou popřevratovou vratkost krátkodobými přísliby, které při vhodné strategii mohou vést ke stabilizaci poměrů. V neposlední řadě právě technologicky podnikavá důmyslnost dokáže naplnit konkrétním rozvrhem vznikající potřebu posvětit seberealizační perspektivu důvěryhodným patosem výjimečnosti.

Zatímco se devatenácté století topí v principiálních svárech o nejvhodnější podobu politického uspořádání společnosti, zdánlivá apolitičnost vzrůstající se industrializace neodbytně vytváří důležitou pojistku každé projekce. V konkurenci střetávajících se idejí, postižených fanatickým odměřováním lákavosti atraktivity toho nejlepšího možného, se obraz technologických inovací stává nezbytným prostředkem každé přesvědčovací mánie. Politika, která podléhá stále větší organizovanosti, směšuje své zájmy s technologicky podmíněnými návrhy na společenskou optimalizaci rozdělení výsledků zefektivněné produktivity. Toto sepětí stojí na počátku těsné provázanosti, v níž si začínají vzájemně vyhovovat dva pouze zdánlivě odlišné typy podbízivosti. Vznik regulérních politických stran ovlivňuje politizaci společenského prostředí navzájem se potírajícími ideály, což způsobuje upevnění závislosti na předkládaných vizích, podložených přísliby pohodlnějšího a zajištěnějšího života. Rozrůstající se disproporce mezi střetávajícími se politickými koncepty a kontinuálně neproblematizo-

vanou silou technologické podmanivosti začíná specifickým způsobem ovládat obyvatelstvo efektem zmasovění. Ideál demokracie, chápaný jako umožnění zápasu mezi střetávajícími se politickými nabídkami, začne být vyostřeně překrýván duchovní dekadencí, legitimizující pouze oprávněnost materiálních nároků, jimiž ještě lze individualizovat ztrátu osobní svéprávnosti a nezávislosti na společenském mechanismu. Vynořující se politické totality se stávají vážnou konkurencí demokratické ideologie nejen díky významnému potenciálu pokrytectví, absorbovanému do jejích rozporů, ale také nabídkou zefektivnění toho, co přebírá hlavní roli v konstruování samoučelného zbytkového cíle. Technologizace moci navíc umožňuje naplňovat frustrovanou masu čitelnými a integrujícími předměty snah. Zjevující se nápor atraktivity totalitního řešení vyhovuje ponížené přirozené potřebě snadné identifikace, netrpící pochybnostmi o správnosti výběru.

Dějinný okamžik váhavosti stále snadněji ovladatelné lidské přirozenosti, odcizující se možností rozpoznatelnosti své bytostné rozpolcenosti, si vynutil ve svých společenských projekcích zkušenost politické totality, která se však svými selháními ukázala být nedostatečnou alternativou pro konformně limitované nároky na seberealizaci. Demokratický ideál, ovládnutý méně zbrzdňující technologickou totalizací, vyléčil z této zkušenosti zastrašovací efekt, který umožňuje prosvycovat společnost negativně podstrojovaným zdáním integrity. Resuscitovaný koloběh politického zápasení prohloubil své vrůstání do pevné současnosti průmyslu na zábavu, čímž potvrdil výslednou superioritu samoučelného mechanismu technolo-

gického vývoje, jenž je nejvlastnějším produktem emancipačního úsilí.

Zkušenost s politickou totalitou výrazně přispěla ke zvětšení vnímavosti vůči podstatným hrozbám, čehož důsledkem je i umocněná neschopnost vnímat úzkou provázanost mezi specializovanou sférou politiky a kontinuálně rozběhnutou logikou nabídky technologických inovací, které svým setrvalým tlakem zesamozřejmují nezadržitelné odplývání soběstačnosti člověka. Demokratický provoz se tak potýká s velmi paradoxními projevy rozpínající se infantilitu, když ostrážitost v záležitostech vyabstrahovaných politických principů nedohlédá k mnohem závažnějším momentům, usvědčujícím zastávaný ideál ze lži. Povrchní zásadovost většinou nevyklučuje nadšenou konzumaci technologických vymožeností, čímž se zastávání principiálních postojů stává neškodnou, a proto ideologicky podporovanou rezervací, umožňující souběh setrvávání v odhadnutelném přesvědčení s podporou totalizujících struktur, v jejichž zájmu se mediálně zostřuje přepolitizující nátlak, který účinně vyprazdňuje možnosti zahlédnout kontury obhajovaného systému v dramatičtějších souvislostech. Zmatenost obhajoby demokratického ideálu se stává paradoxně nejužitečnějším nepřítelem principu demokracie, jehož současná nerealizovatelnost je zpevňována předsudečnou dezorientací. Člověk se tak účinně vystrašen násilnostmi své dějinné zkušenosti stává obětí únikových ideálů, jimiž předbíhá skutečnost, do níž se již nebude moci vrátit. Takový postoj bude utvrzovat radikálnost svého nepochopení i v případě nově se rýsujícího nárůstu atraktivity politicky totalitních řešení,

která opět tentokrát na vyšší úrovni technokratického zmarnění nabízejí průhledné zjednodušující identifikace. Za jejich stoupající atraktivitu je ovšem především odpovědná zaslepenost podpůrců demokratické iluze, jejíž vnitřní rozporuplnost přestává stačit technologizované analfabetizaci. Naivita vyhroceného sebevědomí tragicky přehlíží míru své odpovědnosti jakož i dějinné splývání politické a technologické totality do blížící se perspektivy diktatorního ovládnutí manipulovatelné společnosti.

Zatímco alarmující zkušenost s politickými totalitami byla znevěrohodněna přílišnou represí vůči konformně individualizovaným představám o možné seberealizaci, modernizační tendence otupující technologizace společnosti zmenšují pravděpodobnost takto odůvodňovaného znevěrohodnění. Prosazující se diktatuře nenahrává pouze snadnější paralyzování individualizačních snah, které lze uspokojovat fiktivně modulovanými zážitky, ale i faktický rozklad generačního sdílení, díky němuž je možné postavit radikálně odlišné vnímání skutečnosti proti sobě. Samoučelný inovační dynamismus napomáhá bezohlednému prosazování, jehož bezohlednost je aktivována ztrátou podpůrného smyslu. Prosazování nabývá jednoznačně silového charakteru a letargie z technologického optimismu, jenž je zprovoznován demokratickou iluzí, proměňuje průrvu v mezigeneračním sdílení v načasovanou nálož nekontrolovatelně expandující vitality, která jako nejčerstvější výhonek emancipační bezradnosti přestane respektovat vše, čemu z pozice své nadřazenosti nechce porozumět. Chtění člověka, jež tak dlouho dokázalo infikovat očekávání od dě-

jinného vývoje, se zbaveno sedimentů původních pochybností stává nejvlastnějším příznakem sebedestruktivní naléhavosti. Křečovitě udržování demokratické iluze nemá žádnou účinnou zbraň, kterou by čelilo překvapivě seberozkladným průnikům, jež není schopno vyhodnocovat v rámci kontextu lidských pohnutek, protože je samo závislé na znásilněném přetěžování účelového předsudku. Byl to totiž demokratický ideál, který posvěcoval vzmáhající se expanzi emancipačního vývoje příslibem zobecnění příležitostí, legitimizujících lidské chtění, jež v oproštěnosti od svých tradičních zpochybnění přestává potřebovat svou legitimační strategii a stává se úhlavním pilířem toho, co výpomocnou ideologii vyvrací.

VI.

Skutečnost toho, co se nazývá v současnosti demokracií, je výslednicí osobitně působícího determinismu, jehož důležitým umocňujícím činitelem bylo zobecněné odhodlání člověka vystoupit z uzavřené omezenosti jeho bezprostředního vlivu. Takové zjištění pouze posiluje přesvědčení, že označení demokracie je pouze účelovým pokusem zahalovat určitý mechanismus, jehož se lidská povaha stává nedílnou součástí. Ideologie demokracie si v rámci své účelnosti vytváří schémata, která sice mají odolávat možnosti připuštění si fatálního doprovodu uvolňující se pravdy o člověku, spíše ale potvrzují rozporuplnost předpokladů, z nichž vycházejí. Lidská zaangażovanost v zápase o dobývání optimálnější podoby prožívané skutečnosti, která vyvlastnila člověka ze střízlivých podmínek možností jeho životní zkušenosti, vstupuje svými nároky do tvořícího se veřejného mínění, v jehož rozsazích ovšem rozpoznává reduktivní tlak na svou představu o seberealizaci. Člověk se nutně stává článkem obecného nasměrování, hypnotizovaného přízrakem odkládané spokojenosti. Ten je následně nejvlastnějším důvodem snadného prosazování provizorních předpisů spokojenosti, které ve své soustředěnosti vyústí v konzumní ovladatelnost.

Zhuštěné sebevědomí překračuje svým pohybem odhodlání meze své střízlivé zacílenosti a v domnělé oproštěnosti si pod tíhou konstruovaného ideálu uvědomuje bezednost osamělosti. Ta je něčím, co z představy optimalizace společenských podmínek činí důsledek nepředpoklá-

daných momentů individualizovaného nadhledu nad skutečností. Právě tento nesoulad se v různých podobách vtiskuje do bezradnosti, jejíž zesnesitelnění násobí význam kolektivního sdílení údělu náhle rozevřených perspektiv. Od počátku vstupu do psychických konstant, souvisejících s rozmachem odhodlání, se intenzivně hledají průrniky, které by byly schopné obelstít uvědomovanou průrvu izolovanosti, jež hrozí přerůst ve zbezvýznamnění nároku na seberealizaci.

Převedeme-li popisované do názornějšího obrazu používání cest, pak odhodlání utvářejícího se sebevědomí lze přirovnat k rozhodnutí nespokojit se s již vyšlapanými cestami a pokusit se prorazit nějakou novou, s níž je spojována představa něčeho lepšího. Co však určuje obsah tohoto lepšího, uvážíme-li, že takový krok je naměřován od dosud důvěrně známého k neznámému? Zdá se, že tím určujícím není ani tak přitažlivost nově odkrývané skutečnosti, ale motivační příslib výjimečnosti, na němž se může usadit rozpoznávání nově konstruovaných kontur seberealizace. Rizikem takového počínání je však od počátku zabloudění do nesdělitelnosti dobývané zkušenosti, čemuž může být zabráněno starostlivostí o atraktivitu vyšlapávané cesty pro ostatní. Protože cest může být jen omezený počet, prosazují se v nově ustanovovaných podmínkách pouze ti, kdo byli schopni svou podnikavost zpřístupnit největšímu množství následovatelů, k čemuž mohou zdárně využít i kampaň, znemožňující konkurenční pokusy, které se dostávají do izolovanosti ani ne tak z důvodu nevábnosti průběhu cesty, jako z povahy konkurenční diskreditace.

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.